

۱۶۰۰
به نام خداوند جان آفرین

شور عاشقی

(جذوه های شادی در آثار سعدی)

منوچهر علی پور

انتشارات واش

سرشناسه: علی‌پور، منوچهر
عنوان و نام پدیدآور: شور عاشقی (جلوه‌های شادی در آثار سعدی)/
منوچهر علی‌پور
مشخصات نشر: تهران: نشر واث، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص
شابک: 978-622-6024-08-2
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
موضوع: سعدی، مصلاح بن عبدالله، ۱۶۹۱ق. کلیات-شادی
موضوع: سعدی، مصلاح بن عبدالله، ۱۶۹۱ق. کلیات-نقد و تفسیر
رده بندی کنگره: ۵۲۱۷PIR / ش ۸۳ع ۱۳۹۷
رده بندی دیویی: ۱۳۱۸
شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۹۶۳۵۸

انتشارات واث

انتشارات واث

تهران، صندوق پستی: ۱۷۱۸۱۱۴، تلفن: ۸۸۸۱۳۰۵۹ و ۰۹۱۲۶۱۱۱۵۱۲

شورِ عاشقی

(جلوه‌های شادی در آثار سعدی)

مؤلف: منوچهر علی‌پور

طراح جلد: مریم میرحسینی مطلق

لیتوگرافی صدف • چاپ‌خانه مهارت • صحافی مهتاب

نوبت چاپ نخست ۱۳۹۷ • شمارگان ۱۰۰۰ نسخه

قیمت ۱۸۰۰۰ تومان • شماره نشر ۲۶

شابک: 978-622-6024-08-2

© حق چاپ: ۱۳۹۷، انتشارات واث

فهرست

۶	پیش‌ورد
۱۰	پارهای نخست ساری: پیشینه‌ی شادی‌گرایی در ایران باستان و گونه‌های آن
۱۱	مفهوم شادی
۱۶	پیشینه‌ی شادی‌گرایی در ایران باستان
۲۶	گونه‌های شادی‌گرایی در ایران باستان
۲۶	۱. جشن گاهنبارها
۲۸	۲. جشن‌های فروردین‌ماه
۳۳	۳. جشن اردیبهشت‌گان
۳۴	۴. جشن خردادگان
۳۵	۵. جشن تیرماه
۳۷	۶. جشن مردادگان
۳۸	۷. جشن شهریورگان
۳۹	۸. جشن مهرگان
۴۲	۹. جشن آبانگان
۴۴	۱۰. جشن آذرگان
۴۵	۱۱. جشن دیگان
۴۸	۱۲. جشن بهمنگان
۵۲	۱۳. جشن‌های اسفندگان

۵۶	پاره‌ی دوم: مروری بر گونه‌های شادی‌گرایی در شعر شاعران دوره‌ی آغازین
۷۸	پاره‌ی سوم: جلوه‌های شادی‌گرایی در آثار سعدی
۸۳	۱. شاد
۸۸	۲. شادمان
۹۰	۳. فرح
۹۲	۴. نشاط
۹۵	۵. خنده
۱۰۱	۶. تبسم
۱۰۳	۷. طرب
۱۰۶	۸. وجد
۱۰۸	۹. عید
۱۱۱	۱۰. سرود
۱۱۳	۱۱. عشرت
۱۱۵	۱۲. بزم
۱۱۸	۱۳. خوش
۱۲۸	۱۴. خوشی
۱۳۰	۱۵. خوشا
۱۳۲	۱۶. خرم
۱۳۷	۱۷. مست
۱۴۶	۱۸. شور
۱۵۰	۱۹. عیش
۱۵۶	۲۰. شوق
۱۶۲	۲۱. سماع
۱۷۰	۲۲. رقص
۱۷۴	کتاب‌نما

سعیدیا خوش‌تر از حدیث تو نیست
تسحفه‌ی روزگار اهل شناخت
آفرین بر زبان شیرین
کاین همه شور در جهان انداخت

□ پیش‌آورد

برگزاری جشن‌ها و آیین‌های شادی‌گرا یکی از ویژگی‌های فرهنگی جامعه‌ی دیرسال این کهن‌مرز بوده است. پژوهش‌های مردم‌شناسی نشان می‌دهد که اقوام ایرانی حداقل از زه‌ن شکل‌گیری تمدن آریایی و پس از آن در زمان زرتشت و حتی بعد از اسلام به شادی توجه داشتند. وجود جشن‌های ایرانی و اسلامی هر کدام نشان از شادی‌گرا بودن فرهنگ ایرانی دارد. بررسی آیین و رسوم ایرانی، به‌ویژه وجود جشن‌های روزانه، ماهانه و فصلی نشان می‌دهد که در سرزمین پارسیان چه اندازه به شادی و شادمانی چشم داشته‌اند و این‌گونه است که در کتیبه‌های دوران هخامنشی هم چون کتیبه‌ی داریوش در تخت جمشید می‌خوانیم: «اورمزد خدای بزرگ است که برای بشر شادی را آفرید.»

ناگفته نماند برگزاری تمامی جشن‌ها و آیین‌های شادی‌گرا بن‌مایه‌ی دینی داشته و در تمامی این جشن‌ها ستایش از پروردگار نخست مسأله‌ای بوده است که بدان توجّه می‌شد؛ چنان‌که واژه‌ی جشن به معنای ستایش است که بعدها بدان خواهم پرداخت.

نظر به این که ایرانیان اقوامی شادی‌گرا بودند و همواره در زندگی‌شان شور و نشاط و شادمانی بسیار پررنگ جلوه می‌کرد، بی‌گمان چنین اندیشه‌ی ارجمندی که از نیاکان‌مان به نسل بعدی به میراث رسیده، در آثار اصحاب علم و اندیشه نیز راه یافته است. هیچ اثری از سخنوران و پارسی‌سرایان این کهن‌بوم و بر نمی‌توان سراغ گرفت که رنگ و بوی شادی و شادمانی در آن‌ها دیده شود. شادمانی و شادمانی چشم دوخته‌ام به آثار گرانسنگ پارسی‌سرایان بزرگ این دیار و دیدم که چه اندازه در آثار این بزرگ مردان، شادمانی و شادمانی خوش نشسته است و بن‌مایه‌های اصلی آثارشان را تشکیل می‌دهد به همین دلیل تلاش کردم مبنای شادی و شادی‌گرایی را در آثار ارجمندی چون فردوسی، نظامی، عطار، سعدی، مولوی، حافظ و بیهقی بررسی و بن‌مایه‌ی این سخنوران در آثارشان به چه اندازه از جلوه‌های شادی‌گرا که بیش‌تر تأثیر فرهنگ ایران قدیم است، بهره برده‌اند.

اما نخستین عامل شکل‌گیری این جستارها، موضوع سخنرانی استاد فرهیخته جناب دکتر قدمعلی سرامی در جمع کارشناسان فرهنگی آموزش و پرورش سراسر کشور در سال ۱۳۸۳ با عنوان «شادی در آثار مولانا» بوده است. پس از آن در سال ۱۳۸۵ موضوع شادی‌گرایی در آثار

سعدی را به یکی از شاگردانم پیشنهاد کردم که این شاگرد جموشی کردند و از انجام آن سرباز زدند، اما چون موضوع گسترده‌ای بود و تمامی بررسی‌ها در آثار بزرگان صورت پذیرفته بود، بر آن شدم هر چند به طور گذرا، آن را به فرجام رسانم که نخستین دفتر آن به سعدی شیرین گفتار اختصاص یافت.

اما سعدی، این آب‌سرخور ایران زمین، یگانه‌ای است بی‌همتا که در تمامی آثارش شور و شادی موج می‌زند. خود این پارسی‌سرا در واپسین اوراق کتابش می‌انگارد: «غالب گفتار سعدی طرب‌انگیز است و طیب‌آمیز و ذوق‌به‌ظران^۱ بدین علت زیان طعن دراز گردد که مغز دماغ بیهوده بردن و دود چراغ می‌فاده خوردن کار خرده‌مندان نیست.»^۱

به هر روی سعدی به دل شادری است که شور شعرهایش نه تنها ایران زمین، بل که در فراسوی سرزها، جهانیان را شیفته‌ی خود کرده است. به گواهی ابن‌بطوطه شعرهایش را در نانوردان چینی در دریای زرد می‌خواندند:

تا دل به مهرت داده‌ام، در بحر فکر افتاده‌ام

تا در نماز استاده‌ام، گویم به خراب اندری
و این گونه است که آثار گرانسنگ این پادشاه سخن‌پرداز دهن و زبان‌همگان خوش می‌نشیند، چون در بوستانش باورمند است که «جهان پرسماع است و مستی و شور» و لذا در بسیاری از سروده‌های این شاعر شور افکن و شورانگیز، شادی موج می‌زند و خواننده را به زیستن و آینده

خوش بین و امیدوار می نماید و این موهبتی است بسی سپند و سترگ که حضرت ایزدبزرگ به سعدی شیرین سخن داشته است تا مردم زمانه اش را و مردم روزگار پس از خود را تا همیشه با خوانش اشعارش شادمان نماید و در زندگی شان شور اندازد.

چشم دارم با عنایت حضرت دوست و یاری دوستانم که کاستی های این کتاب را بر من گوشزد می نمایند، بتوانم شادی گرایی در آثار نظامی، بیهتی، فردوسی، مولوی و حافظ را دقیق تر انجام دهم تا مورد پسند تمامی عارفان بدان به ادب این سرزمین پاک و پارسا قرار گیرد.

لازم به یادآوری است در یافتن ابیات شاعران پارسی گو به خاطر تسریع در آن از نرم فزار درج بهره گرفته ام.

در پایان این بخش از نه تدارم به مناجات سعدی شیرین سخن چشم می دوزم و از آن مدد می جویم.

خدا یا مقصّر به کار آمدیم	تو دست و امیدوار آمدیم
بیضاعت نیاوردم الا امید	نیا یار غفوم مکن نا امید